

Служэнне мастацтву

Ларыса ТАІРАВА

1

У канцы кастрычніка мінулага года ў вядучых навучальных установах краіны — Беларускай акадэміі музыкі і Беларускам універсітэце культуры — адбыліся вечарыны, прысвечаныя 75-годдзю вядомага дзеяча народна-інструментальнай культуры Міхаіла Рыгоровіча Солапава. З усёй краіны прыехалі прадстаўнікі музычна-культурных устаноў, каб павіншаваць юбіляра. У яго гонар выступалі лепшыя калектывы Акадэміі музыкі — такія, як ансамбль дамрыстаў пад кіраўніцтвам Галіны Асмалоўскай, трыо баяністаў на чале з Валянцінай Пісарчык, зусім малады калектыв пад кіраўніцтвам Вікторыі Старыкавай, а таксама вучні юбіляра.

Ва ўніверсітэце культуры ініцыятарам і арганізатарам вечара выступіла кафедра народна-інструментальнай творчасці. Шмат прыгожых слоў было выказана ў адрас юбіляра, шмат згадвалі яго вучні, прыхільнікі, паплечнікі па мастацтву. І, вядома, гучала музыка — разнастайная і хвалюючая. Амаль усе народна-інструментальныя калектывы, якія існуюць ва ўніверсітэце культуры, адгукнуліся на гэтую знамянальную падзею: аркестр народных інструментаў (кіраўнік Я. Дзягілеў), ансамбль прафесара Г. Мішурова “Беларускія пераборы”, беларуская інструментальная капэла “Спадчына” (кіраўнік А. Скорбагатчанка), ансамбль “Туці” Л. Сухаваравай, ансамбль народных інструментаў пад кіраўніцтвам Л. Валасюк, а таксама “неапалітанскі” аркестр Ларысы Жывалеўскай. Гэткая павагі і прызнання суайчыннікаў мог удастоіцца Міхаіл Рыгоровіч Солапаў, на долю якога выпала пражыць цікавае і разнастайнае жыццё. І гэтае жыццё ён цалкам прысвяціў мастацтву.

Заслужаны дзеяч мастацтваў і заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь, прафесар Беларускай акадэміі музыкі М. Солапаў нарадзіўся ў 1924 г., у вёсцы Пакроўскае Цербунскага раёна Ліпецкай вобласці. Бацька Міхася валодаў шэрагам прафесій (планавік, вадзіцель, бухгалтар) і добра іграў на гармоніку. Маці мела прыемны голас і спявала ў царкоўным хоры. Было што ўзяць маленькаму Міхасю і ад дзеда, які славіўся незвычайным майстэрствам у розных справах і нават вырабляў гармонікі. Не дзіва, што ў такой сям’і ўжо з трох гадоў Міхася іграў у сямейным ансамблі. Таленавіты хлапчук самавукам прайшоў праз самадзейнасць, дзе авалодаў многімі інструментамі і ўсе мелодыі, якія ні пачуе, бліскуча падбіраў на слых. Але ж з

інструментаў ён заўсёды аддаваў перавагу любімаму — баяну.

Усё жыццё Міхаіл Рыгоровіч прагна імкнуўся да ведаў. З першага курса Курскага музычнага вучылішча М. Солапаў іграў у чатырох (!) аркестрах — баянным, народным, духавым і сімфанічным, і ў кожным — на розных інструментах. На жаль, распачатая вучоба была перарвана вайной. Добраахвотнікам пайшоў у армію, дзе працягваў вучыцца, каб авалодаць складанай ваеннай тэхнікай. Потым служыў у танкавым палку. Яму нават прадракалі выдатную ваенную кар’еру.

2

Доўгія вёрсты вайны перамяжаліся з франтавымі канцэртамі. Міхаіл Рыгоровіч быў душой франтавых канцэртных брыгад, незаменным салістам, акампаніятарам, ансамблістам. Узнагароджаны трыма баявымі ордэнамі і пятнаццаццю медалямі, скончыў вайну ў Берліне. Быў паранены і цудам застаўся жыць, каб цалкам прысвяціць сябе музыцы.

Пасля вайны М. Солапаў некаторы час служыў у Брэс-

це і надоўга звязаў свой лёс з гэтым горадам. Тут ён знайшоў сямейны прытулак. Студэнтам Брэсцкага музычнага вучылішча пачаў выкладаць у ДМШ. Паступова прайшоў праз усе прыступкі службовай лесвіцы (завуча, дырэктара ДМШ) і адначасова працягваў вучыцца. Завочна скончыў Маскоўскі музычна-педагагічны інстытут імя Гнесіных.

З 1951 па 1967 гады Міхаіл Рыгоровіч узначальвае Брэсцкае музычнае вучылішча. І гэта вельмі важны перыяд яго творчай дзейнасці. Менавіта тут выявіўся яго выдатны арганізатарскі талент музыканта-педагога і дырыжора. Старажылы памятаюць, што ніводнае свята на Брэстчыне не абыходзілася без удзелу створаных М. Солапавым аркестраў: народных інструментаў і сімфанічнага, якім ён кіраваў шмат гадоў. Цяжка пераацаніць выхаваўчую і стваральную ролю гэтых калектываў у культурным жыцці брэстаўчан, асабліва ў галодныя пасляваенныя гады. Колькі людзей яны прыхвоцілі да сур’ёзнай класічнай і народнай музыкі, колькі сэрцаў адагрэлі сваім мастацтвам, колькі прыцягнулі да прафесіі музыканта-выканаўцы, выкладчыка музыкі!

У гэтыя гады надзвычай ярка выявіўся талент Солапава-наватара, які не можа стаяць на месцы. Творчы пошук новых шляхоў музычна-культурнай адукацыі прывёў Міхаіла Рыгоровіча да стварэння на базе музычнага вучылішча

1 Міхась Солапаў — студэнт першага курса Курскага музычнага вучылішча. 1940 г.

2 Дуэт В. Кісялёва і М. Солапава. Брэст, 1946 г.

3 На творчым вечары кампазітара Мікалая Чайкіна з горада Горкага. Злева направа: М. Солапаў, М. Чайкін, У. Алоўнікаў. 1975 г.

вечэрняга ўніверсітэта культуры, дзе яму самому належала вядучая роля музыканта-прапагандыста і асветніка. Бліскучы прамоўца, артыст, імправізатар, М.Салапаў ілюстраваў уласныя лекцыі, выконваючы або на фартэпіяна, або на баяне ўрыўкі з опер і сімфоній розных кампазітараў. Міхаіл Рыгоравіч быў жаданым лектарам многіх ўніверсітэцкіх вечарын. Яго слухалі, стойваючы дыханне. У лічаныя хвіліны ён авалодаў настроём кожнай аўдыторыі. Усе, хто хоць аднойчы трапіў на выступленне М.Салапава, адзначаюць яго адукаванасць і незвычайную эрудыцыю. Прычым усё гэта выяўляецца не толькі ў музыцы. Для выступленняў Міхаіл Рыгоравіч выкарыстоўвае свае назіранні і багаты асабісты вопыт, найбольш цікавыя звесткі з самых розных крыніц, не кажучы пра сумежныя сферы мастацтва. Ён можа адказаць на любое пытанне, даць самую дакладную кансультацыю па праблемах, часам далёкіх ад яго непасрэдных прафесійных інтарэсаў. У музычных колах яго называюць “хадзячай энцыклапедыяй”, і з гэтым нельга не пагадзіцца.

Не менш важным этапам у жыцці М.Салапава стала запрашэнне яго на работу ў Белдзяржкансерваторыю, дзе яму давалося працаваць разам з такімі магутнымі асобамі ў народнаінструментальным мастацтве, як І.Жыновіч і Г.Жыхараў, пад іх непасрэдным кіраўніцтвам. У час сумеснай творчай працы вельмі рупліва ішоў працэс творчага і прафесійнага ўзаемаўзбагачэння, узаемадзеяння, што не магло не паўплываць на далейшы лёс Міхаіла Рыгоравіча. Таму, калі Георгій Іванавіч Жыхараў пайшоў з жыцця, не было спрэчак пра тое, хто павінен узначальваць кафедру народных інструментаў. На гэтай пасадзе Міхаіл Рыгоравіч працягваў слаўныя традыцыі сваіх папярэднікаў, прыкладаў усе намаганні для таго, каб спрыяць далейшаму развіццю і росквіту народнаінструментальнага мастацтва Беларусі. Дзякуючы яго намаганням у Белдзяржкансерваторыі была адкрыта асістэнта-стажыроўка, якую пасляхова закончылі вопытныя выкладчыкі кафедры В.Шчарбак і Г.Асмалоўская. М.Салапаў з’яўляецца ініцыятарам і аўтарам распрацоўкі вельмі карысных і неабходных навучальных курсаў — “Тэорыя і гісторыя выканальніцтва” і “Методыка выкладання народных інструментаў”, якія значна ўзбагацілі прафесійную падрыхтоўку будучых спецыялістаў.

Але асноўная заслуга М.Салапава ў час яго загіравання кафедрай — у тым, што ён істотна пашырыў абсягі яе дзейнасці, якую вывёў за межы рэспублікі, на саюзную прастору. Гэта спрыяла ўключэнню беларускай народнаінструментальнай культуры ў агульнае рэчышча шматнацыянальнага музычнага мастацтва. На гэтай адказнай пасадзе з асаблівай паўнатай раскрываецца арганізатарскі талент М.Салапава. Ён з’яўляўся ініцыятарам і арганізатарам шэрага канферэнцый усеагульнага маштабу, на якіх разглядаліся праблемы метадыкі выкладання і выканальніцтва на народных інструментах.

Так, у 1974 годзе адбылася канферэнцыя прадстаўнікоў Беларускай і Горкаўскай кансерваторый. У 1975 і 1976 гадах М.Салапавым былі ар-

ганізаваны музычна-практычныя канферэнцыі з удзелам выканаўцаў і лепшых выкладчыкаў вядучых музычных устаноў Масквы, Пецярбурга, Данецка, Харкава. Добра памятаю, з якім захапленнем мы, тагачасныя студэнты кансерваторыі, слухалі даклады і выступленні П.Нечыпарэнкі, А.Шалава, І.Шыцянкава, В.Іўко і інш. Праз усё жыццё мы пранеслі ўзрушэнне ад таго, што адбылася на нашых вачах і што стала для многіх з нас асноўным накірункам дзейнасці. Пасля такіх канферэнцый і канцэртаў добра ведалі, да якога ўзроўню выканальніцтва трэба імкнуцца.

Шматгадовы педагагічны вопыт не прайшоў марна для М.Салапава. Вынікам яго зрабілася арыгінальная методыка музычнай адукацыі дзяцей, прапанаваная ім выкладчыкам ДМЦ. У аснове гэтага комплекснага метаду — прынцып ансамблевага музыцыравання, імправізацыі і акампанементу. Добра памятаю практычныя семінары, якія праводзіў Міхаіл Рыгоравіч, каб распаўсюдзіць гэтую методыку. Яны карысталіся вялікім попытам, асабліва сярод баяністаў, таму што пазначалі найбольш кароткі і эфектыўны шлях навучання ігры на баяне.

На працягу свайго насычанага і плённага жыцця Міхаіл Рыгоравіч выхаваў больш за 70 вучняў па класах баяна і акардэона, якія працуюць у розных галінах мастацтва ва ўсіх кутках Беларусі і за яе межамі. Сярод іх — лаўрэаты рэспубліканскіх і міжнародных конкурсаў І.Атраднаў, І.Яраш, заслужаная артыстка РБ С.Лясун, а таксама П.Глушчук, А.Какарэка, У.Іваноў, выкладчыкі Л.Сухаварава, В.Селін, В.Шымавоўская, У.Чэрнікаў, А.Каліна, В.Полесаў, У.Гурбановіч, Л.Гінько і многія іншыя.

Наглядзячы на паважны ўзрост, М.Салапаў увесь час знаходзіцца ў цэнтры культурнага жыцця. Яго ўбачыш на музычных фестывалях і конкурсах, канцэртах, навуковых канферэнцыях. Прычым яго ўдзел у гэтых мерапрыемствах самы актыўны, яго меркаванне і мудрае слова музыканта-прафесіянала, артыста і прамоўцы — самыя аўтарытэтныя і самыя ёмкія. Гэта адзін з тых адказных, спагадлівых і добразычлівых людзей, якія становяцца ўплываюць на фарміраванне музычнай культуры і культурнай палітыкі сённяшняга часу.

Адметнай рысай Міхаіла Рыгоравіча з’яўляецца шырокая панарама дзейнасці ў самых розных накірунках музычнага мастацтва. Пра гэта сведчыць вялікая колькасць творчых прац М.Салапава (зборнікаў, апрацовак, эцюдаў). Ім апублікавана каля 300 работ, большую частку якіх складае тэкставы матэрыял. Гэта артыкулы па розных напрамках — навукова-аналітычныя, шматлікія рэцэнзіі і эсэ. Гэта надзённыя водгукі і думкі па самых розных пытаннях народнаінструментальнага мастацтва.

Фота з архіва
М.Салапава.

